

گزارشی از نکوداشت سالک توحیدی

علامه آیت‌الله حسن‌زاده آملیرحمة‌الله علیه

مراسم نکوداشت سالک توحیدی علامه آیت‌الله حسن حسن‌زاده آملیرحمۃ الله علیه پنجشنبه ۲۱ مهر ۱۴۰۱ همزمان با ۱۷ربیع‌الاول، ایام موفور السرور میلاد باسعادت حضرت ختمی مرتبت محمد مصطفیصلی الله علیه و آله و سلم و حضرت امام جعفر صادقعلیه السلام با همراهی و همکاری بیش از ۲۰ نهاد علمی، فرهنگی و اجرایی، حوزوی و دانشگاهی همچون؛ دفتر مقام معظم رهبری در قم، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه کشور، بنیاد بین‌المللی علوم وحیانی اسراء، مجمع عالی حکمت اسلامی، دانشگاه ادیان و مذاهب، دانشگاه قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینیرحمۃ الله علیه، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی نفحات، اداره‌کل تبلیغات اسلامی قم، حوزه علمیه خواهران، اداره‌کل فرهنگ و ارشاد اسلامی قم، مؤسسه علمی تربیتی آوای توحید، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات حکمی ایران، مجمع عمومی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، مجمع نمایندگان طلاب و فضلاء حوزه علمیه قم، مرکز رسانه و فضای مجازی حوزه‌های علمیه، ستاد هماهنگی کانون‌های فرهنگی هنری مساجد استان قم، تیپ مستقل ۸۳ امام جعفر صادقعلیه السلام قم و... در سالن همایش‌های مدرسه عالی دارالشفا و با حضور گسترده شخصیت‌های حقیقی و حقوقی، نمایندگان بیوت مراجع عظام تقلید، مسئولان و اساتید ارجمند حوزوی و دانشگاهی، طلاب و دانشجویان عزیز و عموم مردم قدرشناس و همچنین اصحاب معزز رسانه برگزار گردید.

در این مراسم باشکوه پس از خیرمقدم و توضیحاتی درباره فرایند برگزاری نکوداشت توسط دبیر نکوداشت، استاد رضائی خراسانی، پیام مرجع عالی‌قدر آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی را قرائت کرد و سپس چهارتن از شاگردان علامه ذوالفقون حسن‌زاده آملیرحمۃ الله علیه، به بیان ابعاد شخصیتی این نادر دوران پرداختند.

• ادب درس بزرگی است که باید از حضرات آیات جوادی و حسن‌زاده آملی‌بیاموزیم

دبیر نکوداشت علامه حسن‌زاده آملی، استاد حسن رضائی خراسانی در ابتدای مراسم، ضمن خیرمقدم و تشریح فرایند برگزاری این نکوداشت و اهمیت آن، گفت: در ابتدا از بیست نهاد بزرگ علمی و فرهنگی حوزوی و دانشگاهی که در رأس آنها دفتر مقام معظم رهبری در قم و مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه کشور قرار دارند و ما را در برگزاری این مراسم بزرگ همراهی و کمک کردند، تقدیر و تشکر می‌نمایم.

وی در ادامه خاطرنشان نمود: برای برگزاری این نکوداشت، خدمت دبیر محترم شورای عالی حوزه‌های علمیه آیت‌الله حسینی بوشهری و همچنین خدمت مدیر محترم حوزه‌های علمیه آیت‌الله اعرافی عرض شد و از این اعزه برای سخنرانی دعوت نمودیم؛ اما آیت‌الله اعرافی به‌خاطر جلسه‌ای که از قبل برنامه‌ریزی شده بود، نتوانستیم خدمتشان باشیم و آیت‌الله بوشهری هم، با تواضع کامل گفتند: شایسته و سزاوار است که این مراسم با شکوه با شاگردان علامه حسن‌زاده رحمۃ الله علیه برگزار گردد.

استاد رضائی در ادامه، با بیان نکاتی از آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی در دیدارهایی که به‌مناسبت برگزاری نکوداشت با معظم‌له داشتند، گفت: برای برگزاری این نکوداشت و همچنین دعوت برای سخنرانی، خدمت معظم‌له عرض شد و ایشان به‌خاطر کسالتی که داشتند، از حضور و ارائه سخن در مراسم عذرخواهی کردند؛ اما نکاتی که فرمودند، بسیار مهم و عبرت‌آموز است.

دبیر نکوداشت در ادامه، افزود: جلسه اخیر ما با آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی که نیم‌ساعت به‌طول انجامید، بسیار جلسه مفید و پرنمری بود. معظم‌له ضمن اینکه نکات ارزنده‌ای درباره اهمیت برگزاری نکوداشت برای علامه حسن‌زاده فرمودند، نکته بسیار مهم دیگری بیان داشتند که خیلی بنده را تحت تأثیر قرار داد؛ ایشان گفتند: «فکر نمی‌کنم کسی به‌اندازه من به‌یاد آیت‌الله حسن‌زادهرحمۃ الله علیه باشد» بنده هم عرض کردم، توقع همین است. ایشان یار دیرینه و دوست همیشگی شما از آغاز طلبگی تا آخر بودند و کسی به‌اندازه شما با ایشان حشر و نشر نداشتند. بعد معظم‌له

و آنگاه به تدریس، تألیف، تعلیق متون اصیل و تصحیح اصیل از دخیل. آنگاه به پرورش شاگردان در سطوح مختلف و سرآمد شدن مستعدان از آنها و حافظ تراث گشتن عده‌ای از آنان پرداخت؛ به‌طوری‌که هم‌اکنون حوزه علمیه در کنار مائده عقلی و مآدیه نقلی و ضیافت شهودی آن انسان جامع راحلرحمۃ الله علیه تغذیه کرده و نمو یافته و بالنده می‌شود. بلندآختری که در صدد «به زیر آورد چرخ نیلوفری» بود، ریاضیات عمیق، نجوم و اخترشناسی، معرفت وقت و قبله را در کارنامه تحقیقی خود داشت.

دوم: جمع بین معارف یادشده گاهی جمع سالم است و زمانی جمع مکسر؛ آنچه کمتر یافت می‌شود، جمع سالم است و آنچه بیشتر به چشم می‌خورد و به زبان و قلم می‌آید، جمع مکسر است. سهم خواص از صحابه انسان‌های متعالی هر عصر و تحفه هر دوران، همانا دست‌یابی به سلامت چنان جمع بی‌کسر و چنین جامعیت بی‌نقص است.

سوم: جمع سالم بین عقل نظری و عقل عملی و برقراری اتحاد تام بین علم صائب و عمل صالح در صحابت اربعین‌های مناسب و جمع بین احیای لیل و نهار و تألیف بین صیام رجب و شعبان با ماه مبارک رمضان در برنامه‌های ترکیه وی بود.

رحمة‌الله علیه يوم ولد و يوم مات و يوم بیعت حنیا

صفر ۱۴۴۴ / شهریور ۱۴۰۱

• عارف حقیقی نمی‌تواند نسبت به مسائل جامعه بی‌اعتنا باشد

حجت‌الاسلام والمسلمین ضیائی نیز در این مراسم در رابطه با شخصیت و سیره علامه آیت‌الله حسن‌زاده آملی بیان کرد: تاکنون عمدتاً به ابعاد عرفانی علامه اشاره شد؛ اما کسی که در این علم قرار می‌گیرد نمی‌تواند نسبت به مسائل جامعه بی‌اعتنا باشد که شاهد عینی آن هم رهبر معظم انقلاب، امام خمینیرحمۃ الله علیه است که در اوج مسائل عرفانی، انقلابی به این شکوهمندی را رهبری کردند.

وی با اشاره به اینکه علامه حسن‌زاده آملی همواره یادداشت‌هایی در خصوص حمایت از انقلاب و مقام معظم رهبری داشتند، ادامه داد: در سال ۶۷ به فرمان مقام معظم رهبری یک کنگره بزرگداشت حضرت زهراعلیها السلام در ساری برگزار شد. مسئولان این کنگره از علامه خواستند یک یادداشت به این کنگره تقدیم کنند. ایشان یک رساله تقدیم کردند که در مقدمه آن به آیت‌الله خامنه‌ای اشاره شده است.

وی اضافه کرد: در سال ۷۷ مقام معظم رهبری سفری به استان مازندران داشتند و ۵ روز در این استان اقامت داشتند. غیر از ساری به باقی استان نماینده فرستادند اما به آمل خودشان شخصاً سفر کردند؛ حضرت علامه برای تقدیر و تشکر از رهبر انقلاب رساله‌ای تنظیم کردند که در ابتدای آن نیز مکتوبی دارند.

حجت‌الاسلام والمسلمین ضیائی ضمن قرائت دو شاهد مکتوب ذکر شده، تصریح کرد: عارف بالله حقیقی نمی‌تواند انزوا و گوشه‌گیری اختیار کند و به مسائل جامعه بی‌اعتنا باشد؛ آیت‌الله حسن‌زاده آملی نیز اینگونه بودند.

• تربیت نفوس و راهبری آن‌ها به دروازه توحید ویزگی بارز علامه بود

حجت‌الاسلام والمسلمین نائیچی، از دیگر شاگردان علامه حسن‌زاده آملیرحمۃ الله علیه نیز در این مراسم، گفت: علامه کیمیاگری بود که در هر قلبی وارد می‌شد؛ مس وجودی آن را طلای می‌ساخت و با حضور در حوزه علمیه قم، به گستره علوم کمک شایانی کرد. خدای تعالی او را ذخیره این عصر قرار داد تا علم وراثت را در کنار اوامر توهم رونمایی کند و دست خالی داعیان دانش را رو نماید. استاد علامه حسن‌زاده آملیرحمۃ الله علیه در دوران قحطی و ایام مجاحه، چشمه‌های معارف الهی را جاری ساخت و راه تعالی و تکامل انسانی را از کُوه ملکوتی از باب نفس انسانی به سوی حضرت حق تعالی باز نمود.

وی با بیان اینکه علامه در ایام قحطی معارف چشمه‌های معارف الهی را جاری ساخت و راه تکامل انسانی را به سوی حضرت حق باز نمود، گفت: اگرچه کتاب‌های ایشان در باب معرفت نفس فراوان است؛ ولی راه و روش او در پرورش نفوس و آشنا کردن او با حقایق الهی از طریق تصفیه، تجربه و تهذیب، برتر و بالاتر از آن است. تربیت نفوس شیفته به کمال و راهبری آنها به سوی دروازه‌های توحید در کنار درس و تربیت علمی، از ویژگی‌های بارز ایشان بود.

این استاد حوزه در ادامه اضافه کرد: علامه، با همان همتی که به تربیت طلاب می‌پرداخت، از تربیت عامه مردم نیز غافل نبود و در عصری که دفاتر به امورات مردمی رسیدگی می‌کردند، او شخصاً به مراجعات مردمی رسیدگی می‌کرد و مردم زیادی شاهد این برخورد بودند؛ شیوه برخورد محمدی که در احادیث و اخبار خوانده بودیم، با رفتار علامه حسن‌زادهرحمۃ الله علیه برای ما مجسم شد و هر کس که به خانه او می‌رفت، او خود پذیرایی می‌کرد و برخورد او با مراجعه‌کنندگان، راهنمایی‌ها و نفس گرم و حیات‌بخش او با عامه مردم، بسیار ستودنی بود.

حجت‌الاسلام والمسلمین نائیچی با بیان اینکه روش تبلیغ سنتی دین با تکیه بر منبر، نسلی را تغذیه می‌کرد که با ارتباطات امروزی آشنایی نداشت، گفت: علامه حسن‌زاده آملیرحمۃ الله علیه ضمن پاسداشت شیوه منبر، راه تازه‌ای را در تربیت مردم باز کرد و آن، برگزاری جلسات و حلقه‌های درسی و تعلیم و تربیت مردم عامی به‌گونه‌ای که حقایق الهیه را مستدل

گزارش خبری

جامع معقول و منقول و مشهود بود، در تمام این علوم سالیان متمادی به فراگیری و تبادل نظر و سپس به تحقیق و پژوهش اشتغال داشت و آنگاه به تدریس، تألیف، تعلیق متون اصیل و تصحیح اصیل از دخیل. آنگاه به پرورش شاگردان در سطوح مختلف و سرآمد شدن مستعدان از آنها و حافظ تراث گشتن عده‌ای از آنان پرداخت؛ به‌طوری‌که هم‌اکنون حوزه علمیه در کنار مائده عقلی و مآدیه نقلی و ضیافت شهودی آن انسان جامع راحلرحمۃ الله علیه تغذیه کرده و نو یافته و بالنده می‌شود. بلندآختری که در صدد «به زیر آورد چرخ نیلوفری» بود، ریاضیات عمیق، نجوم و اخترشناسی، معرفت وقت و قبله را در کارنامه تحقیقی خود داشت.

و مبرهن دریافت نمایند تا از حضیض تقلید، به افق تحقیق ارتقا یابند. این روش باعث شد که در کنار این حلقه‌های درسی، کتاب‌هایی تدوین گردد که سرمایه دانشوران در تربیت چنین حلقاتی قرار گیرد و راهی برای شکل‌گیری مردمی استوار و مندین و فهیم گردد که برخی نیز به مقاماتی عالی رسیدند و عروج یافتند.

شاگرد علامه حسن‌زاده در ادامه خاطرنشان کرد: در گذشته حوزه‌های علمیه عرصه علوم مختلف و مشتمل بر همه نیازمندی‌های جامعه بود؛ همانند: علم تفسیر، حدیث، رجال، ریاضیات، هیئت و نجوم، علوم دوازده‌گانه‌ای از صرف، نحو، لغت، معانی، بیان، طب و... که فقه و اصول، تنها بخش اندکی از آن علم به‌شمار می‌رود؛ اما متأسفانه در سده‌های اخیر حوزه‌های علمیه به سمت حذف علوم مختلف پیش رفته به‌طوری‌که حوزه به اندکی از علوم اکتفا نموده است.

وی در همین زمینه افزود: اما هنر استاد علامه حسن‌زاده آملیرحمۃ الله علیه در همین عصر، ارائه‌کننده سرفصل‌های درسی علوم مختلف بود تا دوباره همان علوم از ریشه تعلیم شود و همان دانشمندان با روش صحیح تربیت شوند؛ لذا آثار متنوع استاد در موضوعات مختلف مشتمل بر همه نیازمندی‌های جامعه بود و به بسیاری از علوم حوزوی و غیرحوزوی ورود و بسیاری از علوم را در حوزه علمیه تأسیس کرد و حکمت و عرفان را که نفس‌های اندکی داشت، شیوع داد که امروزه شهات از برکت ارائه حقائق توسط علمایی مانند علامه حسن‌زادهرحمۃ الله علیه پاسخ داده می‌شود.

این استاد حوزه علمیه، با بیان اینکه علامه احیاگر کرسی‌های درسی بسیاری از علوم گذشته در حوزه علمیه قم بود، خاطرنشان کرد: قبل از ورود علامه از حوزه علمیه تهران به قم، در این حوزه تنها فقه و اصول نفس می‌کشید و فلسفه هم در خفا تدریس می‌شد و اساتیدی همانند مرحوم قزوینی نتوانسته بودند، فلسفه را در این عرصه مطرح کنند؛ اما با ورود علامه حسن‌زاده آملیرحمۃ الله علیه به حوزه علمیه قم، عصاره حوزه‌های علمیه گذشته در قم متبلور شد.

حجت‌الاسلام والمسلمین نائیچی، ضمن بیان اینکه علامه حسن‌زاده، مسبب تأسیس بسیاری از علوم در حوزه علمیه قم بودند، گفت: علامه در حوزه علمیه قم رشته‌های مختلفی از جمله: فلسفه، عرفان، ریاضیات، نجوم، هیئت، تفسیر، حدیث، استخراج تقویم و... را تدریس و برخی از این رشته‌ها را تأسیس نمودند و درباره آنها کتاب نوشتند.

ادامه در صفحه بعد

